

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: kilpailukykykompassi EU:lle

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: kilpailukykykompassi EU:lle (E 8/2025 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-erityisasiantuntija Isabella Paju, valtioneuvoston kanslia
- erityisasiantuntija Joel Järvinen, maa- ja metsätalousministeriö
- tutkimusprofessori Jyrki Niemi, Luonnonvarakeskus
- ylijohtaja Marjatta Rahkio, Ruokavirasto
- johtava asiantuntija Marika Säynevirta, Elintarviketeollisuusliitto ry
- johtaja Juha Ruippo, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- talouspolitiikan ja metsäekonomian asiantuntija Emil Lemström, Metsäteollisuus ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- Metsäbiotalouden tiedepaneeli
- Kalatalouden Keskusliitto
- Bioenergia ry
- Sahateollisuus ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC rf

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Pääasiallinen sisältö

Valiokunnan lausunto MmVL 12/2025 vp

Komission vahvana poliittisena painopisteenä on kasvu ja tuottavuus. Kilpailukyky on EU:n toiminnan keskiössä. Komissio antoi tiedonannon kilpailukykykompassista EU:lle 29.1.2025 (KOM (2025) 30 lopullinen). Kompassissa korostetaan, että vaikka EU:lla on monia taloudellisia vahvuuksia EU ei ole pysynyt muiden suurten talouksien tahdissa. Tulevaisuuden turvaamiseksi vaaditaan toimia Euroopan talouden dynaamisuuden varmistamiseksi. Kompassin valmistelulle on antanut syötteitä Enrico Lettan korkean tason raportti sisämarkkinoiden tulevaisuudesta sekä Mario Draghin raportti kilpailukykyyn vahvistamisesta. Kompassi ohjaa komission työtä seuraavat viisi vuotta ja listaa toimenpiteiden painopisteet kilpailukykyyn vahvistamiseksi. Kompassin tavoitteena on kartoittaa tarvittavat politiikkamuutokset sekä kehittää yhteistyömuotoja päätöksenteon nopeuttamiseksi sekä sääntelyn yksinkertaistamiseksi ja hajanaisuuden purkamiseksi. Kilpailukykyä rakennetaan teollisuuspolitiikkaan, investointeihin ja uudistuksiin nojautumalla, ja niitä tuetaan horisontaalisilla edellytyksillä.

Valtioneuvoston kanta

Suomen tavoitteena on globaalisti vahva ja toimintakykyinen Euroopan unioni, joka edistää jäsenvaltioidensa ja kansalaistensa turvallisuutta, hyvinvointia ja taloudellisia etuja. Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta. (E 58/2023 vp) Suomi edistää pitkäjänteisesti sukupuolten tasa-arvoa EU:ssa. (E 58/2023 vp)

Suomen näkemyksen mukaan EU:n strateginen kilpailukyky perustuu unionin omien vahvuuksien edelleen kehittämiseksi ja markkinaehtoisille ratkaisuille. Keskiössä ovat toimivat, vapaaseen liikkuvuuteen perustuvat sisämarkkinat sekä tehokas valtiontuki- ja kilpailupolitiikka, jotka osaltaan edistävät ennustettavuutta ja suotuisaa investointiympäristöä. Suomi pitää tärkeänä konkreettisia toimia sisämarkkinoiden vahvistamiseksi erityisesti palveluiden, tavaroiden ja henkilöiden vapaan liikkuvuuden osalta ja korostaa kasvun hakemista mm. digitalisaatiosta. Kehittämällä kuluttajansuojaa EU:ssa lisätään kuluttajien luottamusta sisämarkkinoiden toimintaan. (E 58/2023 vp)

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä tiedonannon taustasta

Komission tiedonannossa kilpailukykykompassista korostetaan, että vaikka EU:lla on monia taloudellisia vahvuuksia, EU ei ole pysynyt muiden suurten talouksien tahdissa. Kompassi ohjaa komission työtä seuraavat viisi vuotta ja listaa toimenpiteiden painopisteet kilpailukykyyn vahvistamiseksi. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää komission painotuksia kilpailukykyyn vahvistamisessa tärkeinä, ja katsoo valtioneuvoston kannan mukaisesti, että EU:n strategisen kilpailukykyyn tulee perustua unionin omien vahvuuksien edelleen kehittämiseksi ja sisämarkkinoiden vahvistamiselle. Kilpailukykykompassiin kuuluu kolme toiminta-alaa, jotka ovat innovaatiokuilun kaivantaminen, yhteinen tiekartta vähähiilistymiseen sekä liiallisten riippuvuuksien vähentäminen ja turvallisuuden kasvattaminen. Vähähiilistymistä koskeva yhteinen tiekartta liittyy läheisesti komission julkaisemaan puhtaan teollisuuden ohjelmaan, jota koskevasta valtioneuvoston selvityksestä (E 15/2025 vp) maa- ja metsätalousvaliokunta lausuu erikseen.

Valiokunnan lausunto MmVL 12/2025 vp

Edellä mainittujen kolmen toiminta-alan lisäksi komissio kuvaa kompassissa myös horisontaalisia toimia ja aloitteita kilpailukyyn parantamiseksi. Näistä maa- ja metsätalousvaliokunta nostaa erityisesti esiin sääntely-ympäristön yksinkertaistamisen. Komissio katsoo Draghin raporttiin pohjautuen sääntelytaakasta tulleen jarrun Euroopan kilpailukyvyille ja esittää muutostarpeina muun muassa sääntelyn yksinkertaistamista. Komissio on jo antanut ensimmäiset sääntelyn yksinkertaistamista koskevat niin sanotut omnibus-paketit. Komissio on sitoutunut vähentämään yritysten raportointitaakkaa vähintään 25 prosenttia ja pk-yritysten osalta 35 prosenttia. Kuten valtioneuvoston kannassa todetaan, ovat komission esittämät tavoitteet raportointitaakan vähentämisestä kannatettavia. Valiokunta korostaa, että sääntelyehdotusten yhteydessä tulee pystyä aiempaa paremmin ottamaan huomioon olosuhteet eri puolilla Eurooppaa ja arvioimaan ehdotusten kustannuksia ja vaikutuksia lyhyellä ja pitkällä aikavälillä niin kilpailukykyyn kuin ekologiaan, taloudelliseen ja sosiaaliseen kestävyys.

Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo valtioneuvoston kannan mukaisesti, että komission tavoite vahvistaa EU:n kokonaisturvallisuutta ja varautumista on kannatettava ja tärkeä. Kilpailukykyä ja innovaatioita sekä kokonaisturvallisuutta ja kriisinsietokykyä on tarkasteltava kokonaisuutena. Komission tiedonannossa mainitaan esimerkkinä liiallisten riippuvuuksien vähentämisestä muun ohella lannoitteet, jotka kytkeytyvät ravinneomavaraisuuden kautta keskeisesti biotalouteen ja kiertotalouteen. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että nykyisessä kiristyneessä maailmanpoliittisessa tilanteessa ja sään ääri-ilmiöiden lisääntyessä EU:ssa on kiinnitettävä uudella tavalla huomiota ruokaturvasta huolehtimiseen. Osana hankintadirektiivin uudistamista vuonna 2026 komissio aikoo ehdottaa eurooppalaisten tuotteiden suosimista tietyillä strategisilla aloilla. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää valtioneuvoston kannan mukaisesti tärkeänä, että EU:n kriisinsietokykyä ja taloudellista turvallisuutta arvioidaan myös osana EU:n hankintasäädösten uudistamista.

Kilpailukykykompassin suhde EU:n maatalouspolitiikkaan

Maa- ja metsätalousvaliokunta nostaa esiin, että Draghin raportissa maatalous- ja elintarvikesektoria ei nähty ensisijaisesti kehitettävien alojen joukossa. EU on suurin elintarvikkeiden viejä ja tuoja globaalissa kaupassa. Edellä mainitut kilpailukyyn haasteet ja sääntelytaakka koskettavat kuitenkin kiinteästi myös maatalous- ja elintarvikesektoria. EU:n komission helmikuussa 2025 julkaisemalla maatalouspolitiikan tulevia suuntaviivoja linjaavalla maatalous- ja ruokavisiolla (E 6/2025 vp) halutaan tukea EU:n kilpailukykykompassin toteuttamista sekä politiikan yksinkertaistamista. Samalla visio korostaa maatalouden ja ruuantuotannon merkitystä ja elintarvikeomavaraisuuden vahvistamisen tärkeyttä Euroopan kokonaisturvallisuuden ja kilpailukyyn näkökulmasta. Tavoitteiden saavuttamisen todetaan edellyttävän monilla aloilla kansallisen ja EU:n politiikan parempaa yhteensovittamista. Esimerkiksi Mercosur-sopimuksen yhteydessä haasteena ovat tuonnin erilaiset tuotantovaatimukset suhteessa EU:n omille viljelijöille asetettuihin kriteereihin.

Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että elintarvikealaan kohdistuu tällä hetkellä erittäin paljon yksityiskohtaista EU:n sääntelyä. Esimerkiksi uuselintarvikkeiden lupaprosessin läpimenoaika on Euroopassa kokonaan uuden tuotteen kohdalla jopa neljä vuotta. Tämä lupaprosessien hitaus on esteenä ruokainnovaatioiden lisäämiselle, kaupallistamiselle ja skaalaamiselle. Suomessa on osaamista uuselintarviketuotannossa ja sillä voitaisiin hakea ratkaisuja ruoantuotannon kes-

Valiokunnan lausunto MmVL 12/2025 vp

tävyys- ja kustannushaasteisiin, lisäarvon tuottamiseen ja vientimahdollisuuksien lisäämiseen. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että elintarvikealan yrityksiä ja erityisesti uuselin-
tarvikkeita koskevaa sääntelyä yksinkertaistetaan ja hallinnollista taakkaa vähennetään kilpailu-
kykykompassin yleisten tavoitteiden mukaisesti. Uuselin-
tarvikkeet ja kehitys eivät kuitenkaan
saa viedä resursseja pois perinteiseltä maataloudelta.

Komission mukaan tulevassa EU:n monivuotisessa rahoituskehityksessä on tarkoitus tarkistaa EU:n talousarvion rakennetta ja rahoituksen kohdentamista kilpailukykyyn painopisteiden tukemi-
seksi. Komissio esittää mahdollista uutta Euroopan kilpailukykyrahastoa, jonka kautta tuetaan strategisia teknologioita ja tutkimushankkeita. Tämä voi tarjota uusia rahoitusmahdollisuuksia myös maatalous- ja elintarvikesektorin tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan erityisesti bioteknologian ja kiertotalouden sovelluksissa. Valtioneuvoston kannassa nostetaan lisäksi esiin innovaatioiden kaupallistaminen ja skaalaaminen, ja todetaan, että niiden kannalta keskeisiä ovat yksityisen ja julkisen sektorin TKI-kumppanuudet sekä toimiva aineettomien oikeuksien suoja. Valiokunta korostaa, että sääntelyn yksinkertaistaminen ja hallinnollisen taakan keventäminen voivat osaltaan olla myös keinoja yritysten kannustamiseksi TKI-toimintaan ja uusiin kumppanuuksiin. Jotta elintarvikesektori voi panostaa tutkimukseen ja tuotekehitykseen, perusmaatalouden tulee olla kannattavaa ja sen riittävästä rahoituksesta on huolehdittava.

Biotalous ja kilpailukyky

Kilpailukykykompassissa otetaan hyvin huomioon biotalouden mahdollisuudet kasvun ajurina. Biotalous ja uusiutuvat luonnonvarat tarjoavat kestäviä ratkaisuja vähähiilisyyteen, haitallisista riippuvuuksista irtautumiseen, huoltovarmuuteen ja maaseudun taloudellisten näkymien parantamiseen. Kiertotalouden mukainen resurssitehokkuus, uusiokäyttö ja kierrätys sekä luonnonvarojen kestävä käyttö ovat keskeisiä keinoja edistää kestävyystavoitteita, vähentää riippuvuuksia sekä edistää kestävästä teollisuuspolitiikasta. Puuraaka-aine tulee nähdä yhtenä kriittisenä raaka-aineena Euroopassa. Lisäksi bioenergia, kuten biokaasun ja biometaanin tuotanto, on kustannustehokas ratkaisu vähentää erityisesti ruokaketjun ilmastopäästöjä ja vahvistaa Euroopan energia- ja lannoiteomavaraisuutta. Bioenergia on Euroopassa 95-prosenttisesti kotimaista, mikä tukee energian toimitus- ja huoltovarmuutta.

Kilpailukykykompassissa kasvua haetaan myös muun muassa biotieteistä ja nostetaan esille muun ohella biopohjaiset materiaalit, biovalmistus, biokemia ja maatalouteen liittyvä bioteknologia. Kaikki nämä linkittyvät läheisesti komissiossa tänä vuonna valmistelussa olevaan biotalousstrategian päivitykseen. Biotalousstrategian arvonnäkökulman kehitystä voidaan parantaa vaarantamatta monimuotoisuus- ja hiilinielutavoitteiden saavuttamista erityisesti panostamalla tutkimukseen ja kehitykseen ja ottamalla innovaatioita laajemmin käyttöön. Innovaatioiden käyttöönotto ja tuotteistaminen edellyttävät osaamisen siirtymistä myös riittäviksi investoinneiksi biotalouteen. Valmistelussa oleva biotalousstrategia on merkityksellinen erityisesti metsien kestävä käytön ja metsäpohjaisten investointien kannalta. Metsä- ja puutuotesektorilla laitosinvestoinnit ovat erittäin kalliita mutta samalla välttämättömiä metsäbiotalouden tuottaman arvonnäkökulman kasvattamiseksi ja jalostusarvon nostamiseksi. Maa- ja metsätalousvaliokunta onkin biotalousstrategiaa koskevissa aiemmissa lausunnoissaan katsonut, että arvonnäkökulman kasvattaminen on tärkeää sisällyttää myös päivitettävän EU:n biotalousstrategian keskeisiin tavoitteisiin (ks. MmVL 3/2024 vp — E 99/2018 vp).

Valiokunnan lausunto MmVL 12/2025 vp

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Maa- ja metsätalousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 15.5.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Anne Kalmari kesk

jäsen Tiina Elo vihr

jäsen Ritva Elomaa ps

jäsen Veronika Honkasalo vas

jäsen Janne Jukkola kok

jäsen Antti Kangas ps

jäsen Teemu Kinnari kok

jäsen Milla Lahdenperä kok

jäsen Piritta Rantanen sd

jäsen Timo Suhonen sd

jäsen Eerikki Viljanen kesk

jäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuire Taina

Valiokunnan lausunto MmVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Valtioneuvoston kanta Euroopan unionin kilpailukykykompassiin on riittämätön, sillä se ei huomioi riittävästi aikamme ympäristökriisejä. Kilpailukykykompassi ottaa askeleita väärään suuntaan purkamalla sääntelyä ilman perusteellisia vaikutusarviointoja. Kilpailukykykompassi on viime kädessä riippuvainen siitä, kuinka onnistumme torjumaan ympäristökriisejä. Siksi niiden ratkaisemisen tulisi näkyä läpileikkaavana kaikissa kilpailukykykompassin toiminnoissa.

Maa- ja metsätalousvaliokunnan toimialan kannalta katsottuna selkeä puute on vaillinainen suhtautuminen biotalouteen ja sen ympäristövaikutuksiin. Kilpailukykykompassi ja myös valtioneuvoston kanta korostavat biotalouden mahdollisuuksia, mutta ohittavat biotalouteen liittyvät ympäristöriskit ja -ongelmat.

Esimerkiksi metsien käytön negatiiviset ulkoisvaikutukset niin ilmastoon kuin luonnon kannalta ovat selkeästi näkyvissä. Biotalouden edistäminen vaatisi selkeitä, haittavaikutukset huomioivia reunaehdotuksia. Ilman reunaehdotuksia biotalouden nostaminen osaksi kasvukeinoja johtaa todennäköisesti luonnon monimuotoisuuden hupenemiseen, maankäyttösektorin ilmastopäästöjen kasvuun sekä vesien tilan heikkenemiseen.

Maatalouden osalta ympäristötoimia ei tule nähdä ruoantuotannosta irrallisina. Maatalouden ekologisen kestävyys tulisi olla tukijärjestelmien kehittämisen kärkitavoite, sillä se tukee myös kestävästä ruoantuotannosta tavoitteita. Nykyisessä muodossaan kilpailukykykompassi asettaa maatalouspolitiikan uudistuksille lukuisia tavoitteita, joita ei ole keskenään priorisoitu, jolloin tavoitteiden todellinen eteneminen jää myös epäselväksi. Kompassissa korostetaan kasvua ja innovointia, mutta maatalouspolitiikan nykyisissä toiminnoissa tähän on varsin vähän kannustimia.

Kilpailukykykompassin alla annettu Omnibus-paketti sisältää muun muassa vastikään säädetyn yritys vastuudirektiivin muutoksia, jotka heikentävät direktiivissä säädettyjä ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskevia velvoitteita. Yritysten tuotantoketjujen avoimuuden ja vastuullisuuden sääntelyn lieventäminen on vastoin vastuullisesti toimivien yritysten etuja. Suomalaiset yritykset kilpailevat markkinoilla paitsi korkealla osaamisella myös vastuullisella tuotannolla, jolloin heikennykset vastuullisuusvaatimukseen heikentävät myös näiden yritysten kilpailuetua.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto MmVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide

Helsingissä 15.5.2025

Tiina Elo vihr
Veronika Honkasalo vas